

Timișoara – Aniversare Teatrul German de Stat

Ion JURCA ROVINA

Trecut și prezent

Remarcabil eveniment teatral, „Săptămâna aniversară a Teatrului German de Stat din Timișoara, 22–23 noiembrie 2008, cu ocazia a 255 de ani de tradiție în arta dramatică de limbă germană în Timișoara și a 55 de ani de existență a Teatrului German de Stat”, a fost gândită sub deviza înscrisă în program: „Teatrul în spațiu multicultural”. Sărbătoarea scenei germane a urmat, de altfel, uneia asemănătoare a Teatrului Maghiar de Stat „Csiky Gergely” și, fiind vorba de timp și durată, marcării, și prin afișaj, de către Teatrul Național, la Festivalul Dramaturgiei Românești, a 133 de ani de la inaugurarea clădirii în care ființează cele trei teatre și Opera Națională Română. Ideea aceasta de multiculturalitate, asociată cu un parcurs în timp, specific zonei, ori cu exprimarea identității lingvistice prin teatru, cu afirmarea europeană în actualitate, a fost transmisă și la deschiderea evenimentului de către vorbitori: domnii Lucian Vârșăndan, directorul Teatrului German, Gheorghe Ciuhandu, primarul Timișoarei, Klaus Wemer Johannis, primarul Sibiului, președintele Forumului Democrat al Germanilor din România (FDG), dr. Karl Singer, președintele FDG Timiș, Thomas Weithöner, atașat cultural la Consulatul German București.

Ca primă atestare documentară cu reprezentării în limba germană la Timișoara este dat anul 1753. În 1899, odată cu închiderea stagiunii, la 27 martie, cu piesa *Risipitorii* de Raimund, „cortina a căzut definitiv pentru teatrul german” (reproduc și eu citatul din program, ca sursă preluată din *Temeswarer Zeitung*, 29 martie 1899.) Urmează însă o altă întemeiere: din 1953 se înființează secția de teatru în limba germană, iar din 1956 aceasta devine Teatru German de Stat. Ca și alte teatre, scena germană va trece printr-o perioadă de înnoire de generații după 1966, cu revigorări repertoriale, dar și cu restricții ideologice. Teatrul avea să depășească cu greu nu doar criza financiară din anii comuniști, ci și cea provocată de „exodul teribil al publicului și al ansamblului”, după revoluție. Remarcabilă este înființarea secției de actorie în limba germană la Facultatea de Muzică a Universității de Vest, cu inițiativa și însuflețirea actriței Ildiko Jarcsek-Zamfirescu, directoarea teatrului din acei ani. Astfel, teatrul își întinerește trupa, își deschide turneele în țară, în străinătate, în special în orașe din Germania, de unde aduce regizori și chiar actori, montează piese din dramaturgia germană clasică, dar și din cea contemporană. În ultimii ani, Teatrul German a avut câteva momente de vârf: *Mutter Courage* și *Opera de trei parale* de Bertolt Brecht sau *Scaunele* de Eugène Ionesco (Premiul UNITER pentru scenografie – Adriana Grand), trei montări datorate regizorului Victor Ioan Frunză. Aceste spectacole și altele, precum *Regele Cymbelin* de W. Shakespeare sau *Chip de foc* de Marius von Mayenburg au dus teatrul în festivaluri din țară sau din Europa.

La acest succint istoric sunt de adăugat imaginile Expoziției „Teatru german în Timișoara din 1753”, având în completare subtitlul „Teatrul German din Timișoara în trecut și prezent și Teatrul din Sibiu – ieri și astăzi”. Istorie cu tradițiile ambelor teatre, într-o descriere relevantă în imagini, documente, și prezentul cu fotografii și proiecte în devenire. Excursul expozițional a fost posibil datorită cooperării dintre Institutul de Istorie și Geografie Regională a Șvabilor Dunăreni de pe lângă Universitatea din Tübingen, Muzeul Central al Șvabilor Dunăreni din

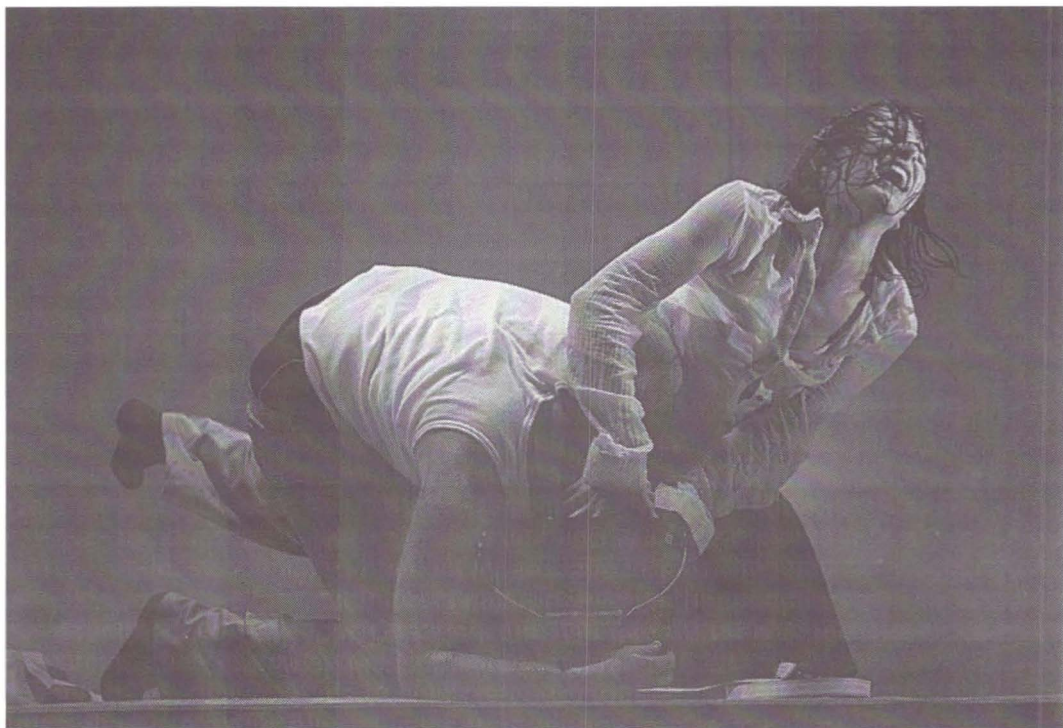
Ulm și referențial cultural pentru Europa de sud-est în cadrul Muzeului Central al Șvabilor Dunăreni, domnul dr. Swantje Volkmann, care a adus materialele documentare și a vernisat expoziția la Casa „Adam Müller Guttenbrunn”.

Relațiile actuale ale Teatrului German cu teatre din Europa sunt extinse prin turnee și schimburi de spectacole, prin colaborări cu regizori, scenografi, coordonatori și chiar actori. La această sărbătoare a artiștilor timișoreni, Teatrul Dramatic din Graz, Austria, a fost prezent cu două spectacole. Publicul timișorean a fost impresionat de spectacolul cu piesa *La țintă* de Thomas Bernhard, în regia lui Patrick Schläusser. Scopul demersului teatral este definirea psihologică, de caracter, a portretului unei mame tiranice în relația cu fiica pe care o ține ca într-un adevărat arest, până când apare un salvator pentru tânără, tocmai un dramaturg, și mama își vede poziția pierdută. Excelent jocul actriței Steffi Krautz (*Mama*), și pentru că îl realizează în registru comic, grotesc, în replică provocatoare fiind prestațiile celor doi, Carolina Eichhorst (*Fiica*) și Claudius Körber (*Un dramaturg*). Steffi Krautz a fost și protagonista celui de-al doilea spectacol al austriecilor, *Astă-seară: Lola Blau*, musical pentru o unică artistă de Georg Kreisler, într-o evoluție încântătoare, aș zice, cu melancolie și umor în replicile cu sine sau cu pianistul și în interpretarea cântecelor. Oaspete din Germania a fost scriitorul Johann Lippet, fost secretar literar al teatrului, la o serată literară încadrată în genericul „Alfabetul bănățean”. Încheierea Săptămânii a făcut-o Teatrul de Stat din Bruchsal, teatru prieten, cu un spectacol-concert de ținută, intitulat „Nowhere Man” de Carsten Ramm și Hennes Holz, în regia lui Carsten Ramm, care a imaginat „o plimbare sentimentală prin cei mai buni ani ai formației Beatles”.

Participarea spectatorilor timișoreni a fost lărgită prin traducerea simultană la cască în limba română a spectacolelor și, se înțelege, prin reprezentațiile susținute pe scena Teatrului Național de trei teatre oaspete la eveniment din țară. Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu a prezentat un *Hamlet* după William Shakespeare, o variantă incitantă a regizorului Radu Alexandru Nica. Teatrul Maghiar de Stat din Cluj a adus spectacolul cu opera lui Giacomo Puccini, *Gianni Schicchi*, „cea mai inimaginabilă și cea mai filosofică petrecere teatrală cu muzică”... (Tamás Koltai), în viziunea inegalabilă a regizorului Silviu Purcărete. Publicul timișorean s-a reîntâlnit cu Maia Morgenstem și Mircea Rusu în spectacolul Teatrului Evreiesc de Stat din București, *Jocul regilor* de Pavel Kohout, în versiunea lui Felix Alexa, un spectacol în care „tăcerea e adorabilă, pentru că îți lasă timp să simți, să gândești și să admiri replicile scrise cu mult umor de Pavel Kohout și rostite fabulos de către actori” (Gina Popa).

Trecut și prezent. Sâmbătă seara (29 noiembrie): *Spectacol de gală: 55 de ani de tragedie, comedie, dramă.* Nostalgie, cânt, umor, într-un spectacol de revistă cu actori de ieri și de azi ai Teatrului German, adică: Rudolf Bellgrasch, Ondine Bleier-Dietz, Christian Bormann, Dana Borteanu, Isolde Cobeț, Boris Gaza, Marietta Lissai, Miruna Mureșianu-Costa, Hanns Schuschnig, Tatiana Sessler, Alexander Stefi, Daniela Török, Orchestra teatrului, sub bagheta lui Ioan Opra, coordonare și prezentare: Ida Jarcsek-Gaza și Franz Csiky. Și cu public de ieri și de azi.

Premieră pe țară: Teatrul German și-a onorat sărbătoarea deschizând „Săptămâna aniversară” cu premiera piesei *Ultimul incendiu (Das letzte Feuer)* de Dea Loher. Autoare a vreo 16 piese, scrise cu începere din 1992, jucată intens pe scenele germane, cu un palmares substanțial de premii, Dea Loher scrie un teatru „despre vină și răspundere, despre trădare, ratare personală și nefericire”, este o moralistă, fără a sugera rețete. Așa cum se poate vedea și din această piesă, scrisă chiar în acest an și montată și la Teatrul Thalia din Hamburg. Un text contemporan, implicat și inspirat

Scene din spectacolul *Ultimul incendiu* de Dea Loher

din cotidian și din participarea individului sau a colectivității la viața lui cu stresul care le influențează psihicul, sentimentele și relațiile intercomunitare. Pretextul unei asemenea traume a comunității îl dă un accident tragic petrecut pe stradă: băiatul cu mingea, Edgar, de opt ani, este lovit mortal cu mașina de către Olaf, numitul Racheta Pasăre Cox, care alerga urmărit de o polițistă obsedată de teroriști. Acest fapt rupt din realitate declanșează nu doar drama familiei, ci și panica celor din jur ale căror relații se raportează de acum la răul care planează asupra existenței lor.

Spectacolul regizat de Cornelia Crombolz, din Germania, debutează cu o discuție colectivă la o masă unde fiecare vorbește singur, crezând că se adresează celorlalți. De la această tensiune în grup față de trauma asimilată, apele se despart și drama se mută în relația cuplurilor, în angoasele individuale care își arată colții. Alternativ, scenele se derulează filmic fie pe stradă, fie în intimitatea cuplurilor. În cadrul scenografic al lui Bernd Schneider (Germania), camera unui apartament devine a doua scenă unde se joacă crizele dinăuntru, scoase la iveală prin înlăturarea „cortinei”. O fereastră prin care se poate privi în interior este sugerată simbolic prin defolierea unui paravan (care înlocuiește fațada încăperii). În exterior, locul public devine scena psihozei colective sau a întâlnirilor. Aici, leit-motivul este strigarea numelui ucigașului, Olaf, atunci când acesta pare a fi văzut că a ieșit din ascunzătoarea lui. În goana aceasta după vinovat, personajele se întretaie cu propriile tare.

Rosmarie este o bătrână amnezică, susținând că războiul încă nu s-a terminat, și care uită că nepotul a fost ucis. Întruchiparea ei tragicomică este alternată în ipostaze realiste de către Ida Jarcsek-Gaza. Cuplul părinților copilului, Susanne și Ludwig, trăiește drama destrămării. Tinerii actori Ioana Iacob, respectiv, Rareș Hontzu, răzbat cu interpretarea lor o asemenea încercare destul de plauzibili în nuanțările psihologice necesare, în intimitatea lor (pe scena din interior) sau în exteriorizarea suferinței care a deschis și alte răni. După același paravan, odată înlăturat, se petrece cearta până la paroxism a unui cuplu. Supraîncălziți de scandal, pe rând, el și ea vâă capul celuiilat într-o găleată cu apă, oprindu-se extenuați și întrebându-se ce s-a întâmplat, după ce incendiul furiei și l-au stins singuri. Adică, un personaj implicat cu oportunitate, martorul accidentului cu mașina, Rabe, și mama copilului, Susanne. Vâlvătaia amantilor sfârșește grotesc. Mi se pare a fi scena cea mai reușită din spectacol, Georg Peetz (*Rabe*) fiind și aici, alături de talentata sa parteneră, un lucid creator de situații dramatice cu translație în comic și derizoriu. Pe Karoline (operată de cancer), interpreta ei, Andrea Nistor, trebuie s-o păzească de melodramă în altă relație, cu tatăl copilului, Ludwig. Prea căutate mi par aceste noi regroupări, recuplări. Obsesia terorismului e povara polițistei Edna, actrița Simona Vintilă având a sugera psihoza în extremitatea ei, prin excluderea din mintea personajului a răspunderii pentru accident. Horea Săvescu are o sarcină grea: să-l umanizeze pe Olaf, un personaj mai de grabă pretext și simbol (în ciuda preluării lui din realitatea cotidiană), să-l scoată la lumină și, din goana lui, să-l îndrepte pe drumul ispășirii. Funcționează și prietenia, prin devotamentul față de rebel al lui Peter, personajul mai puțin traumatizat, jucat de Radu Vulpe. În final, la aceeași masă fiecare vorbește singur, fără a se mai adresa cuiva. Un accident tragic a aprins flacăra relațiilor între ei, iar după „incendiu” s-a trezit fiecare singur. Ratarea și imposibilitatea de a ieși din însingurare ar fi temele discursului teatral.

Conceput fragmentar, spectacolul are o desfășurare destul de alertă, e încă nesudat suficient în alternarea scenelor, cu unele stridențe în voce (uneori se strigă exagerat), dar probează o viziune dramatică asupra existenței în cotidianul contemporan, asemănătoare în întreg spațiul european.